

23.8.2020

לכבוד

מר אריה דרעי

שר הפנים

בפקס: 077-4448800

דוא"ל: sar@moin.gov.il

שלום רב,

הנדון: תכנית תת"ל/90, תת"ל/90/א ותת"ל/90/א-1 בקשה דחופה לעצירת הליכים

בשם ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות, הרינו לפנות אליכם בזאת בבקשה להקפיד את הליכי תכנון ויישום התכניות: תת"ל/90- אתר התפלה גליל מערבי ומערכת מים ארצית; תת"ל/90/א – בריכות קריות ותת"ל/90/א-1 בריכות קריות (להלן: "התת"לים" או "התכניות") והכל כפי שיפורט להלן:

1. לאחרונה קיבלנו תלונות והשגות רבות מרשויות מקומיות, ועדים עממיים ובעלי קרקעות פרטיים באזור הגליל המערבי המוחים על התכניות הנ"ל והפגיעה שנגרמת ממערך הולכת המים המותפלים מהמתקן המתוכנן לאזורים שונים בצפון על פי תת"ל/90 וכן מבריכות "הקריות" המוצעות על הקרקעות של תושבי שפרעם במסגרת תת"ל/90/א ותת"ל/90/א-1.
2. מדובר בתכניות בלתי סבירות שפוגעות באופן לא מידתי בתחומי שיפוט של רשויות מקומיות ערביות, בעיקר טמרה, שפרעם וג'דיידה מכר, ובאפשרויות פיתוחן העתידי וכן בקניינם הפרטי של תושבים רבים בחופש היעסוק שלהם ובהכנסתם המבוססת על חקלאות.
3. בטרם נדון בטענות נגד התוכניות לגופן, נעלה טענות לעניין פגמים בהליך אישור תכנית תת"ל/90 אשר יורדים לשורשו של ההליך ומצדיקים את ביטולה או למצער לדון בה מחדש לאחר קבלת הערות הוועדות המרחביות והרשויות המקומיות הרלוונטיות.
4. נציין כי אין במסמך זה כדי למצות את כלל ההשגות לתכניות הנדונות. זהו מסמך שמעלה על הכתב תמצית טיעונים ראשוניים שעלו במסגרת מטה העבודה מטעם ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות.

א. אי שיתוף הרשויות המקומיות בקבלת ההחלטה אודות תת"ל 90

5. ביום 1.7.2019 פורסמה הודעה לפי ס' 76ג(6) ו-8(8) לחוק התכנון והבניה, השתכ"ה-1965 (להלן: "החוק") אודות החלטת הוועדה הארצית לתכנון ולבניה של תשתיות לאומיות (להלן: "ות"ל"), להעביר את תת"ל 90 "אתר התפלה גליל מערבי ומערכת מים ארצית" להערות הוועדות המחוזיות. על כן, בהתאם להוראות החוק, הות"ל צריכה למסור הודעה על העברת התכנית גם "לוועדה המקומית במרחב תכנון ששטח התכנית, כולו או חלקו, בתחומו או גובל בתחומו..." (ס' 76ג(6)(ב)(2)) וכן להפקיד עותק של התכנית במשרדי אותה ועדה מקומית (ס' 76ג(6)(ג)).

6. עיון בהודעת ההפקדה מעלה כי הוועדות המרחביות "הגליל המרכזי" (אבו סנאן, כפר יאסיף, ירכא, גולס וג'דידה מכר) וכן "שפלת הגליל" (טמרה, כאבול ושעב) מצוינות בהודעה כוועדות רלוונטיות. עם זאת, מעבר על סדרי היום של מליאת הוועדות המרחביות הנ"ל, העלה כי הדיון בת"ל 90 וג'בוש הערות הוועדות לתוכנית לא היה כלל על סדר היום של מליאת הוועדות והתכנית כלל לא נידונה. על כן, חברי הוועדות אף לא ידעו אודות התכנית ואודות זכותם להעביר הערות לוועדה המחוזית.
7. מה גם, שבירור מול הרשויות המקומיות הרלוונטיות, ג'דידה מכר וטמרה, העלה כי רשויות מקומיות אלה ידעו על התכנית אך ורק לאחר אישורה וכי לא נמסר להם מידע כלשהו מהוועדה המרחבית אודות התכנית וזאת למרות הפגיעה הניכרת של התכנית בשטח השיפוט שלהם ובתושביהם. בכך, נשללה מהם האפשרות והזכות להשמיע את טענותיהם בפני הוועדה המרחבית ולאחר מכן בפני הוועדה המחוזית ולנסות להשפיע על התכנית שעוברת בתחום שיפוטן.
8. התנהלות זו של הוועדות המרחביות נגועה במספר פגמים היורדים לשורש ההליך ומצדיקים את ביטולו ומתן הזדמנות לרשויות המקומיות להגיש את הערותיהן לתכנית, לשקול אותם, ולהעבירם אל שולחנה של הות"ל אשר תדון בהם בלב פתוח ונפש חפצה.
9. **ראשית כל**, הוועדה המרחבית אינה יכולה לפתור את עצמה מלדון בתכנית המועברת להערוניה ללא דיון בנושא. שכן, כלל יסוד במשפט מינהלי הוא כי על רשות מינהלית לעשות שימוש בסמכות שלה כאשר היא נדרשת לכך. כך שגם אם הרשות מחליטה בסוף לא להפעיל את הסמכות שלה הרי עליה לעשות זאת לאחר שקילה ועיון בנושא ולא על ידי חסר מעש. שכן "בעל הסמכות עלול להיחשב למי שחוטא לחובתו, אם הוא מותיר את הסמכות, שהוקנתה לו, כאבן שאין לה הופכין במובן זה, שאינו נותן דעתו עליה מטוב ועד רע, בין לחיוב ובין לשלילה, ואינו שוקל כלל, אם ואימתי יפעילנה" (בג"ץ 297/82 **ברגר נ' שר הפנים**, פ"ד לז(3) 29 (1983)). האמור מקבל משנה תוקף לאור העובדה כי הוועדה המרחבית הינה גוף קולגיאלי המורכב ממספר נציגים, כך שהגורם המוסמך להפעלת סמכות ושקול דעת בעניין זה הינו מליאת הוועדה. במקרה זה, מרגע שהנושא לא עלה על סדר יומה של מליאת הוועדה, הרי חברי המליאה לא יודעו אודות העניין ובכך נמנעה מהם הזכות והאפשרות אפילו לשקול את הנושא שלא לדבר על להביע את עמדותיהם.
10. **שנית**, בנסיבות העניין שלפנינו, כאשר מדובר בתכנית ארצית בהיקף והשפעה כה רחבים העוברת בתוך מרחב התכנון של ועדה מרחבית, הרי **חובה** על הוועדה לעשות שימוש בסמכותה, לדון בנושא לגופו ולגבש הערות ולהעבירן לוועדה המחוזית. שהרי, אם לא תעשה כן, הרי הוועדה המקומית חוטאת הן לתכלית החוק אשר קבע הסדר זה כדי לאפשר לוועדות המקומיות להשפיע על הליכי התכנון הארציים והן לתפקידה כגוף האמון על ייצוג האינטרסים של מרחב התכנון עליו היא מופקדת, יישוביו ותושביו, אל מול גופי התכנון המחוזיים והארציים וכן אל מול האינטרסים המוצגים על ידי ועדות מקומיות אחרות. בנסיבות מעין אלה "חייב בעל הסמכות לעשות שימוש בסמכותו, שאחרת יסכל את מטרת החוק". (ראו: בג"ץ 2344/98 **מכבי שירותי בריאות נ' שר האוצר**, פ"ד נד(5) 729, 759 (2000); ראו גם: בג"ץ 2624/97 **רונאל נ' ממשלת ישראל**, פ"ד נא(3) 71, 77 (1997)).
11. מעבר לנדרש נציין כי החלטה של ועדה מרחבית לא לדון או לא להעביר הערות לתכנית בעלת השלכות כה רחבות המשפיעה על מרחב התכנון שבאחריותה הינה החלטה לא סבירה בצורה קיצונית (ראו

למשל: בג"ץ 5657/09 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל** (פורסם במאגרים, 24.11.2009).

12. **שלישית**, גם אם נניח לצורך הדיון, ואין כך הדבר, כי דין ההחלטה לא לדון בתכנית שהועברה להערות כדין ההחלטה שאין הערות, הרי שהחלטה זו נגועה במספר רב של פגמים ואינה חוקית. שכן, החלטה זו לא התבססה על תשתית עובדתית כלשהי, ובטח שלא על תשתית עובדתית מלאה ומהימנת, וכך לא שקלה את כל השיקולים הרלוונטיים.

13. כאמור לעיל, הוועדה לא יידעה את הרשויות המקומיות הרלוונטיות אודות התכנית ובכך לא ניתנה להם אפשרות לבחון אותה, לגבש עמדה ולהציג עמדה זו בפני הוועדה. החובה לשמוע את הרשויות המקומיות אינה נובעת אך ורק מהחובה של הרשות לנהוג בהגינות וסבירות ולהתבסס על תשתית עובדתית מלאה ושלקול את כל השיקולים הרלוונטיים, אלא היא נובעת גם מהאופי והמבנה של הוועדה המרחבית. שכן, בניגוד לוועדות מקומיות אחרות, ההרכב של הוועדה המרחבית אינו בהכרח ייצוגי הכולל נציגים של כלל הרשויות המקומיות הרלוונטיות (ס' 19 לחוק). כך למשל, בעוד שעל חברי הוועדה המרחבית של "שפלת הגליל" נמנים ראשי הרשויות המקומיות שבמרחב התכנון שלה הרי בוועדה המרחבית של "הגליל המרכזי" שאחראיות על 5 מועצות מקומיות, רק 3 ראשי רשויות הינם חברים במליאת הוועדה ואילו 2 רשויות מקומיות אינן מיוצגות בוועדה כלל.

14. במצב דברים זה, אי יידוע יזום מטעם הוועדה לכל הרשויות המקומיות במרחב התכנון משמעו בפועל שאין האינטרסים של כל הרשויות המקומיות, ותושביהם מקבלות ביטוי בדיוני הוועדה וכן כי לא כל המידע הרלוונטי יהיה בפני הוועדה בעת קבלת החלטתה. האמור לעיל מקבל משנה תוקף במקרים בהם התכנית הנידונה הינה בעלת השפעה והשלכה על רשות מקומית מסוימת שאינה מיוצגת בוועדה.

15. הלכה ידועה ומושרשת היא כי על כל רשות מינהלית בבואה לקבל החלטה להתבסס על תשתית עובדתית מתאימה ומספקת (בג"ץ 297/82 **ברגר נ' שר הפנים**, פ"ד לו(3) 29, פס' 11 לפסק הדין של כב' השופט ברק (1983)). קיומה של תשתית עובדתית מלאה הינו תנאי הכרחי על מנת להבטיח קבלת החלטה ראויה שאינה שרירותית ושלוקחת בחשבון את כל השיקולים הרלוונטיים (לעניין זה ראו: עניין ברגר, בעמ' 59; בג"ץ 2355/98 **סטמקה נ' שר הפנים**, פ"ד נג(2) 728, פס' 48 לפסק הדין (1999)). כמו כן, על הרשות לשקול את כל השיקולים הרלוונטיים, ואותם בלבד (ראו: ע"מ 343/09 **הבית הפתוח בירושלים לגאווה וסובלנות נ' עיריית ירושלים**, פ"ד סד(2) 1, פס' 37 לפסק הדין (2010)).

16. יתרה מכך, התנהלות זו יש בה גם כדי לחתור תחת עקרונות היסוד של דיני התכנון והבנייה בעניין השקיפות ושיתוף הציבור (בג"ץ 288/00 **אדם טבע ודין – אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' שר הפנים**, פ"ד נה(5) 673, 692 (2011)).

17. בעצם התנהלותה הלא חוקית של הוועדה גלומה גם פגיעה בזכויות החוקתיות של תושבי מרחב התכנון ובאינטרסים של הרשויות המקומיות בעצם זה שנשללה מהם זכות הטיעון בצורה ששומטת את הקרקע מתחת החוקתיות של ההחלטה: "הלכה פסוקה משכבר הימים היא שפגיעה מהותית בכללי הצדק הטבעי באופן שעלול לגרום לעיוות דין – כגון במקרה שבו נשללה מאדם האפשרות להשמיע את

טענותיו ולהביא את ראיותיו בעניין הנוגע לו – היא בבחינת חריגה מסמכות המובילה לבטלות ההחלטה" (בג"ץ 982/04 פלונית נ' בית-הדין הרבני הגדול, פ"ד נח (6) 613, 620 (2004)).

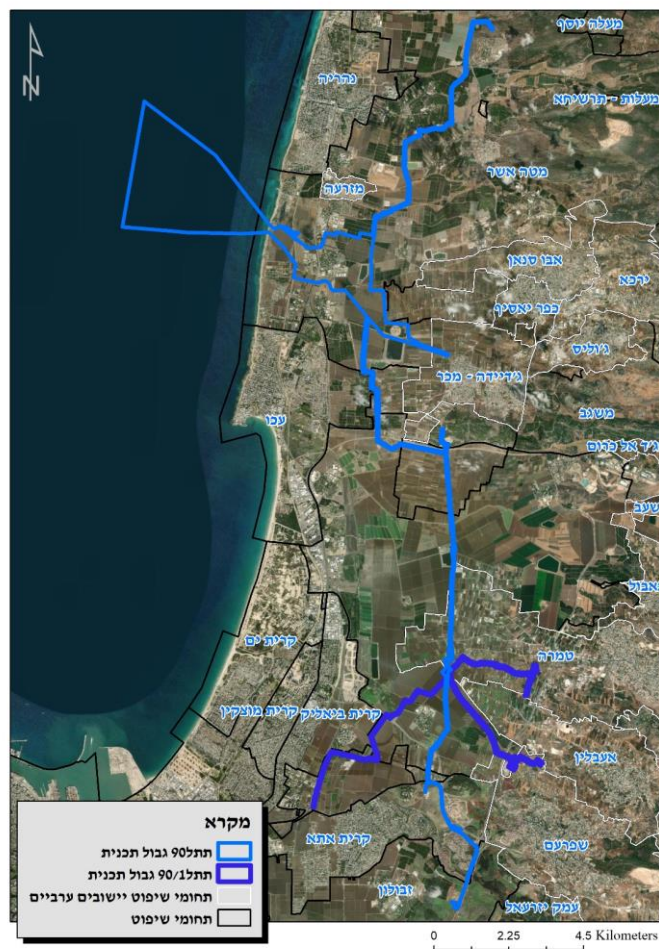
18. לאור כל האמור לעיל, הרי ברור כי ההתנהלות של הועדות המרחביות פגעה בזכויות של הרשויות המקומיות, ותושביהן, להביע את עמדתן בפני הועדה המחוזית והות"ל ועל כן ההחלטה לאשר את התכנית לא התבססה על תשתית עובדתית מלאה ולא שקלה את כל האינטרסים הרלוונטיים ועל כן אינה חוקית ויש לבטלה במתכונתה הנוכחית.

התכניות והשלכותיהן

א. פגיעת התכניות ברשויות ערביות חלשות

19. תוואי התת"לים עובר בתחום השיפוט של הרשויות המקומיות הערביות ג'דידה-מכר, טמרה, שפרעם (התוואי של תת"ל/90/א כולל שלוש החלופות אליהן ועד ראשי הרשויות המקומיות מתנגד: שתי חלופות בקרקעות של שפרעם, וחלופה בקרקעות של טמרה), הכל כפי שמופיע במפה מס' 1 להלן:

מפה מס' 1 - מתווה תת"ל/90 (כחול בהיר), תת"ל/90/א ותת"ל/90/א1 (כחול כהה – אותו התוואי) על גבי תצלום אוויר ותחומי שיפוט הרשויות המקומיות בסביבה:

20. הרשויות המקומיות הנ"ל נמצאות בדירוג חברתי-כלכלי נמוך, סובלות ממצוקת קרקע לפיתוח מזה שנים רבות וכן מצפיפות גבוהה ביחס לרשויות מקומיות יהודיות סמוכות (טבלה מס' 1). יחד עם זאת, התכניות פוגעות ברשויות מקומיות חלשות אלה, בשטח שיפוטן, אפשרויות פיתוחן וכן בקרקעות תושביהן וכלכלתם, בצורה החמורה ביותר, כפי שיובהר להלן:

טבלה מס' 1- נתונים בסיסיים לרשויות המקומיות בהן עובר התוואי של תת"ל/90:

שטח הרצועה של תת"ל/90 בתוך תחום השיפוט (דונם)	תחום פיתוח לנפש	תחום שיפוט לנפש	תחום פיתוח לפי תמ"מ/9/2 (מחוז צפון) או תמ"מ/6/6 (מחוז חיפה)	תחום שיפוט	אשכול חברתי-כלכלי	אוכלוסייה (2018)	ישוב
30.3	0.16	0.43	3,544	9,070	2	20920	ג'דידה מכר
217.3	0.156	0.86	5,295	29,320	2	33851	טמרה
32.0	0.54	4.67	7,300	62,820	6	13436	זבולון
6224.8	0.85	7.25	24,841	212,150	7	29269	מטה אשר
200.9	0.67	5.77	19,960	164,560	7	28515	משגב
12.2	0.2	0.29	10,256.84	14,260	4	48929	עכו
109.0	0.95	0.267	15,535	16,320	6	58268	קרית אתא

21. יתירה מכך, תת"ל/90/א עם שלוש החלופות המוצגות במפה מס' 1 לעיל, פוגעת בקרקעות בתחום שיפוט טמרה ושרעם, ובקרקעות בבעלות פרטית (לעניין תת"ל/90/א ו/או תת"ל/90/א/1 וההשפעה של החלופה שנבחרה ר' פירוט להלן).

22. מהטבלה לעיל עולה בבירור כי היישובים הערביים הם חלשים ביותר מבחינה סוציו-אקונומית בהשוואה לרשויות מקומיות ויישובים שכנים, ועל כן הם פגיעים יותר להשלכות של כל תכנית כזו ולכל נטילה נוספת של קרקעות. האמור לעיל מקבל משנה תוקף לאור העובדה כי שטח השיפוט של היישובים הערבים הינו מצומצם מאוד והם סובלים מצפיפות גבוהה וממצוקת קרקעות לפיתוח, כך שהשטחים המושפעים מהתכנית ומופקעים לצרכיה הינם חיוניים ביותר לצרכי הפיתוח של היישובים, שבין כה מוגבל עד מאוד בהשוואה ליישובים היהודיים באזור.

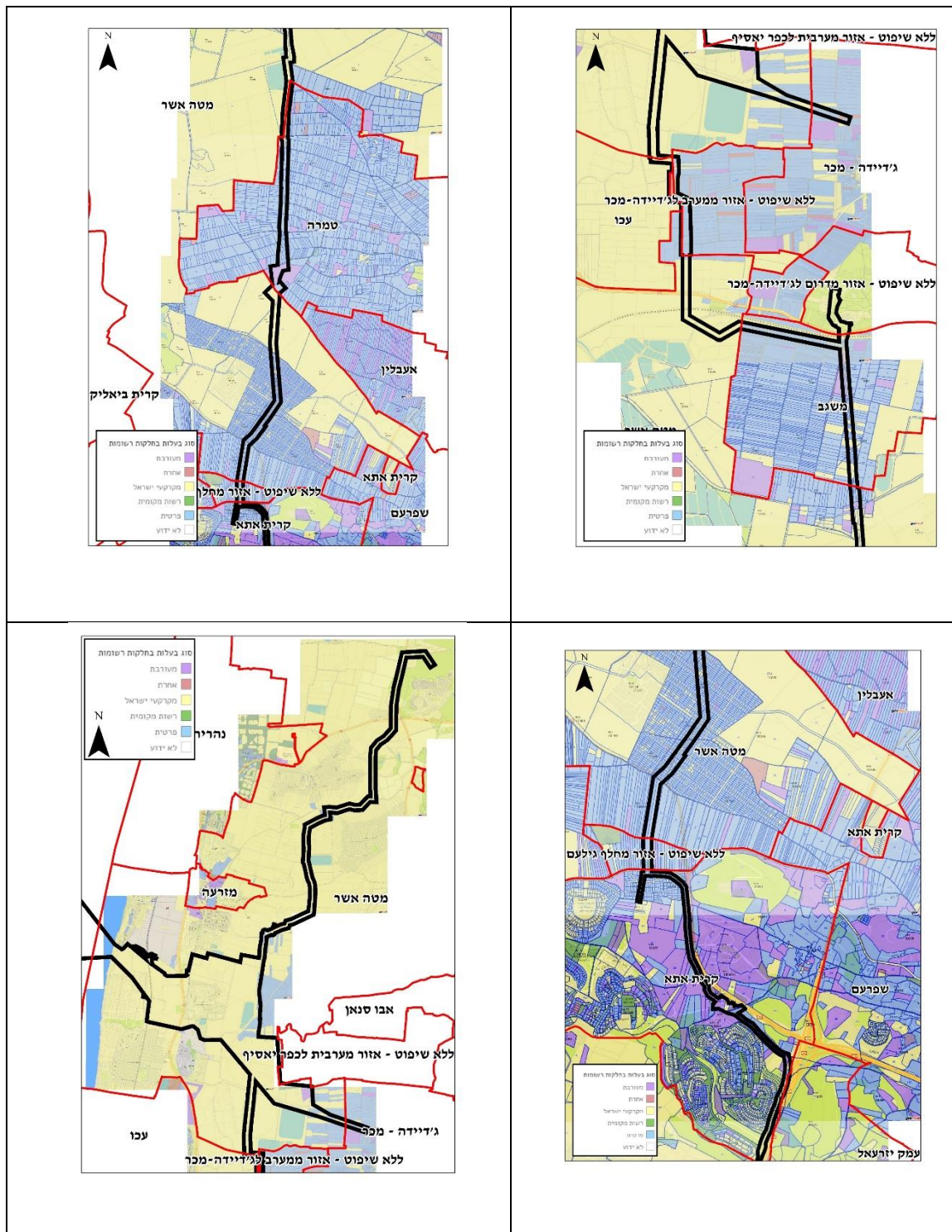
23. על כן, הפגיעה של התכנית ברשויות המקומיות הערביות ותושביהן הינה חמורה, קיצונית ובלתי מידתית. פגיעה זו מקבלת משנה חומרה בשל היותה פגיעה מצטברת לפגיעות מתכניות נוספות לתשתיות לאומיות כפי שיפורט בהמשך.

ב. פגיעה בקרקעות פרטיות ובמקורות הפרנסה מחקלאות

24. בנוסף לפגיעה ברמה היישובית והמוניציפלית, הרי התכניות פוגעות גם בזכות החוקתית לקניין של רבים מבעלי הקרקעות, שבמרביתן משמשות לחקלאות, שבשטחי השיפוט הנ"ל. הפגיעה הינה בדמות הפקעה, הפקעה זמנית, הגבלת שימוש ופגיעה בחקלאות.

25. המפות שלהלן, הכוללות קומפילציה של תוואי התת"לים על רקע של מפת הבעלויות באזור,¹ מראות כי התכנית תביא להפקעות ולהגבלת שימוש בקרקעות פרטיות המשמשות לפרנסה מחקלאות לאורך שטח התכניות, ובייחוד קרקעות בבעלות אזרחים ערבים המתגוררים בישובים הני"ל.

מפה 2 – תוואי תת"ל/90 על רקע מפת הבעלויות באזור:

¹ מקור מפת הבעלויות: אתר ממשלתי רשמי govmap.gov.il. עיגון המפות והתאמתם לקואורדינטות ותחומי השיפוט בוצעה על ידי שימוש במערכת ה-GIS של המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי.

26. בנוסף, התכניות עוברות ברצועת קרקע בשטח של כ- 182 דונם, שנמצאות בתחומים ללא שייכות מוניציפאלית, אך קרקעות אלה ברובן נמצאות בבעלות פרטית של תושבים ערבים מהישובים הסמוכים (גידידה-מכר, טמרה, שפרעם, אבו סנאן, ירכא, ג'ולס ואח') והן משמשות את בעליהן בעיקר לחקלאות ומהוות מקור פרנסה חשוב.
27. הפגיעה בקניין בהיבט הקרקעי טומנת בחובה גם פגיעה קשה בזכות הקניין במובנה הממוני, עקב פגיעה בכלכלה המקומית ובפרנסה מחקלאות. שכן וכאמור, התכניות משתרעות על שטחים גדולים של קרקעות חקלאיות אשר מהווים מקור פרנסה עיקרי לבעליהם ומהווים חלק נכבד מכלכלת תושבי האזור.
28. אין צורך להכביר מילים אודות הזכות לקניין שעל שני היבטיה, הכלכלי והרגשי, הינה זכות יסוד חוקתית אשר עוגנה בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו (ראו: בג"צ 2739/95 מחול נ' שר האוצר, פ"ד נ(1) 317, 309 (1996). ראו לעניין זה גם: בג"ץ 1661/05 המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל, פ"ד נט (2) 481 (2005); בג"ץ 2390/96 יהודית קרסיק נ' מדינת ישראל מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נה(2) 625 (2001)) כך שכל פגיעה בה צריכה לעמוד בתנאי פסקת ההגבלה (ראו למשל: ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221, 431 (1995)).
29. הפגיעה האמורה בזכות הקניין של בעלי הקרקעות החקלאיות הפרטיים, אשר ממילא נמנים על קבוצה מוחלטת הינה פגיעה לא מידתית בעליל. חוסר המידתיות בהטלת נטל הפגיעה על בעלי קרקעות פרטיים מקבלת משנה חיזוק לאור העובדה כי המדינה, יחד עם קק"ל, הינה הבעלים של 93% מהקרקעות במדינה וכי האפשרות להעביר את תואי התוכניות לקרקעות מדינה הינה אופציה נגישה ושיימה, כפי שהמפות שלעיל מראות. בקיומה של חלופה הפוגעת בצורה פחותה, אם בכלל, בזכויות הפרט, הרי יש להעדיפה חלף הפגיעה בקבוצות חלשות.
30. האמור לעיל מתחייב אף מהעקרונות של דיני ההפקעה אשר התפתחו בפסיקה ובפרט המגמה המפורשת של בית המשפט העליון, לאחר חקיקת חוק- יסוד: כבוד האדם וחירותו, לבדוק את נחיצותה של ההפקעה וההגנה על בעלי קרקעות מפני הפקעה לא נחוצה, כולל כאשר ניתן לממש את הצורך הציבורי בקרקע מדינה (ראו למשל: עניין קרסיק; ע"א 396/98 מדינת ישראל נ' פז חברת נפט בע"מ, פ"ד נח (3) 145 (2004); בג"ץ 3956/92 מקור הנפקות וזכויות בע"מ נ' ראש הממשלה (פורסם במאגרים, 22.12.1994)).
31. חוסר המידתיות של הפגיעה האמורה מקבל משנה תוקף אף לאור הפגיעה המצטברת הנוצרת משילובה של הפגיעה מתכנית זו עם פגיעות קודמות אשר נעשו על ידי תוכניות אחרות לתשתיות לאומיות כפי שיוסבר להלן.

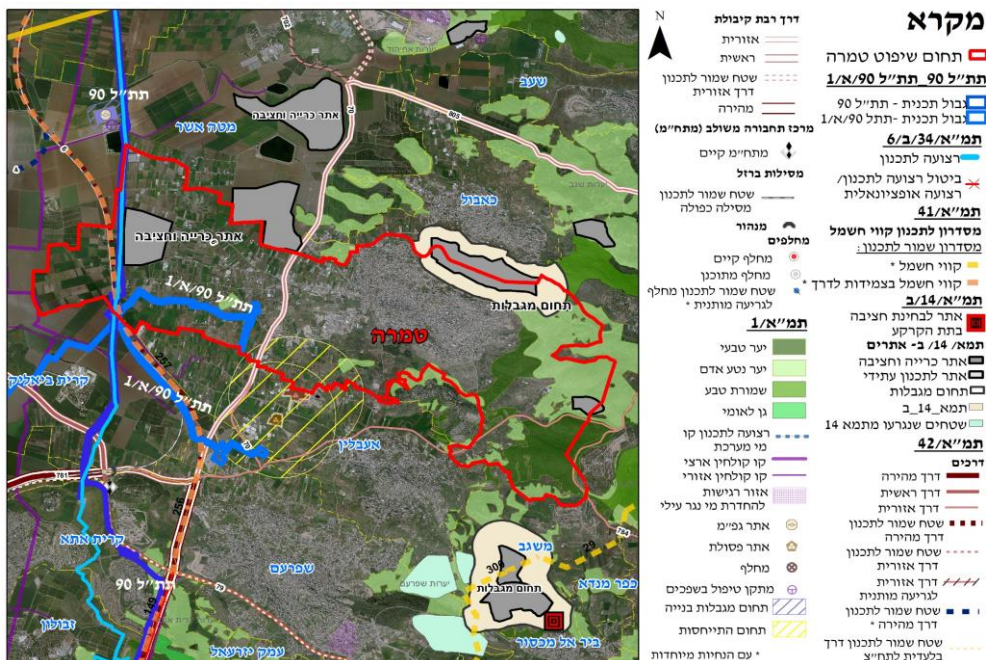
ג. עקרון הצדק החלוקתי והפגיעה המצטברת בשל תשתיות לאומיות

32. הפגיעה האמורה, הן ברמה המוניציפאלית והן ברמת הפרט, מקבלת משנה תוקף לאור היותה מתווספת לפגיעות נוספות, חמורות כשלעצמן, הנובעות מפרויקטים נוספים של תשתיות לאומיות, קיימים או מתוכננים ברמות תכנוניות שונות, והעוברים גם הם בשטח היישובים או בקרבתם, מבלי שישתמע מהאמור כל הסכמה לתכניות הנ"ל או לפגוע בזכות הרשויות המקומיות או בעלי הקרקעות או בעלי עניין להתנגד להן.

33. הסתכלות רחבה ומתכללת על היישובים הערביים באזור מראה כי קיים עומס רב של תשתיות ארציות (תשתית חשבמל, כבישים מהירים, מחצבות...) או תוכניות מגבילות אחרות (ייערות, שמורות טבע...), שעוברות בתוך תחום השיפוט של הרשויות המקומיות הנ"ל או בסמוך לו. תוכניות אלה נוגסות גם הן, באופן מצטבר וללא כל תיאום ביניהן, בשטחי הרשויות המקומיות, באפשרויות פיתוחן, בקרקעות החקלאיות שבהן וכד'. מצב דברים זה גורם לפגיעה חמורה, לא מידתית ושלא לצורך ביישובים הערביים ותושביהם ומביא לבזבוז משאבי קרקע חשובים.

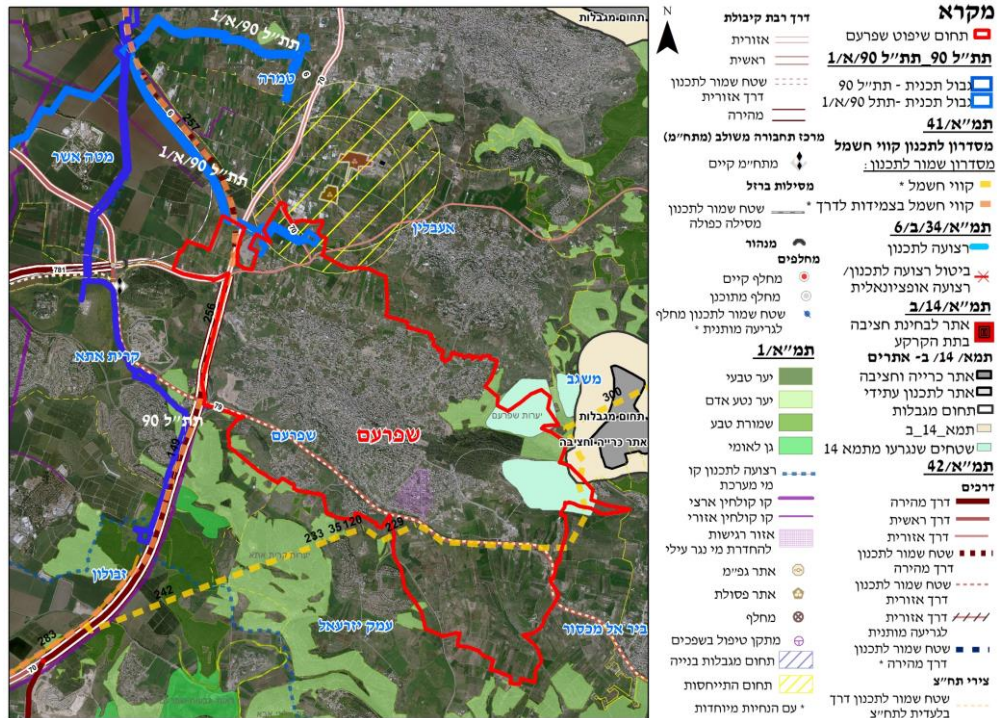
34. כך למשל, מפה מס' 3 להלן מראה את ההפקעות והגבלות השימוש והייעודים בתחום השיפוט של עיריית טמרה בגין התשתיות הארציות ותוכניות מגבילות אחרות. שטח הקרקעות הנפגעות דרך הפקעה ישירה ו/או דרך הגבלות שימוש למיניהם מגיע לכ- 3,380 דונם (לא כולל שטחים נפגעים בגין תת"ל 90, תת"ל/90/א או הרצועה המאושרת של תמ"א/34/ב/6). זהו שטח גדול מאוד יחסית לשטח שיפוטה של עיריית טמרה (29,320 דונם) ומהווה יותר מ-10% ממנו. גודלו של השטח הנגוס על ידי תשתיות לאומיות אחרות, מעצים ומחמיר מאוד את ההשלכות של התכניות הנדונות.

מפה מס' 3- קומפילציה של התכניות לתשתיות לאומיות ולשטחים מוגנים בתחום שיפוט טמרה

35. דוגמא נוספת ניתן למצוא בשטח השיפוט של העיר שפרעם. ההפקעות והגבלות השימוש והייעודים בתחום השיפוט של שפרעם בגין התשתיות הארציות, אשר מומחשים במפה מס' 4 שלהלן, מסתכמות בכ- 2,860 דונם.

מפה מס' 4- קומפילציה של התכניות לתשתיות לאומיות ולשטחים מוגנים בתחום שיפוט שפרעם

36. שתי המפות שלעיל מעידות גם על העדר התיאום בין תכניות התשתיות השונות. היעדר תיאום זה הינו בעייתי בשלושה מישורים. ראשית, קידום ואישור תכניות עבור יזמים שונים (נת"י, מקורות ועוד) ללא תיאום ובהיעדר כל ראייה אסטרטגית מתכללת, אינו עונה על העקרונות של תכנון אסטרטגי נכון ומקיים ויתכן שיביא לפגיעה ביישומות של תכניות אלה. בנוסף לכך, העדר התיאום בין יזמים שונים עלול לגרום לניגוד אינטרסים בין היזמים שכל אחד מעוניין בקידום בפרויקט והאינטרסים שלו, דבר שיבוא על החשבון של האינטרס הציבורי וזכויות בעלי הקרקעות והרשויות המקומיות באזור ותוך כדי פגיעה בעקרונות משפטיים מחייבים, כפי שמפורט במסמך זה.

37. שנית, התנהלות זו מובילה לבזבוז במשאבי הקרקע שלא לצורך, בצורה לא סבירה ולא מידתית. פגיעה זו מקבלת משנה חומרה לאור מצוקת הקרקעות החמורה ממנה סובלים היישובים הערביים ולאור היותן של רשויות מקומיות אלה, ותושביהן, בתחתית הסולם הסוציו-אקונומי כך שבמקום ששטחים אלה ישמשו אותם לפיתוח מניב הכנסה, הם אלה אשר נושאים בנטל של פרויקטים לתשתיות לאומיות. דהיינו, מצב זה מבטא התעלמות, ואף זלזול, בצרכים של יישובים אלה כולל מאמצים רבים גם במישור התכנון אשר הושקעו על מנת לאפשר פיתוח לפתרון מצוקת היישובים הנ"ל ולו באופן חלקי. התנהלות זו גם מבטאת זלזול בזכויות החוקתיות של התושבים לקניין.

38. כך למשל, תת"ל/90/א ותת"ל/90/א1 פוגעות בצורה חמורה ביותר בתכנית הכוללת אשר עיריית שפרעם מקדמת תוך כדי שהן מתוות בריכות מים על קרקעות שמיועדות למגורים לפי התכנית. התוכנית הכוללת נמצאת כבר מעל ל-4 שנים בשלבי דיונים במוסדות התכנון, כאשר תשריט התכנית כבר קיים ומוסכם על כל הגורמים המעורבים בדבר. יצוין כי הפגיעה אינה רק בתכנית הכוללת של שפרעם ובאפיקי הפיתוח של העיר, אלא בבעלי קרקעות רבים אשר ממתנינים כבר עשרות שנים על מנת שיתאפשר להם לפתח את קרקעותיהם לצרכי מגורים ובכך להקל, ולו במעט, על מצוקת הקרקע והדיור ביישוב. יש להדגיש כי מקריאת פרוטוקול ההחלטות עולה כי בפני חברי הות"ל הוצג מידע מוטעה כאשר הוצג כי חלופה C הינה בקצה השטח המיועד לפיתוח למגורים בשפרעם, כאשר במציאות החלופה היא בתוך השטח המוקצה למגורים ואשר כולו בבעלות פרטית של תושבי שפרעם. יש להדגיש כי מדובר בפגיעה חמורה ולא מידתית של תכנית לתשתיות לאומיות ארצית בתכנית כוללת של שפרעם אשר נמצאה ביום הדין בתת"ל/90/א (22.6.2020) במעמד של תכנית מופקדת, ויום אחרי (23.6.2020) הוחלט על אישורה בישיבת הוועדה המחוזית, תוך כדי שהוטמעה הפגיעה של ייעוד הבריכות על חשבון ייעוד המגורים בתוך מסמכי התכנית הכוללת וללא שניתנה לבעלי הקרקעות או לעירייה כל אפשרות להתנגד או להביע עמדה לנושא זה.

39. **שלישית**, התנהלות זו בעצם הופכת את היישובים הערביים לחצר האחורית של תוכניות התשתיות הלאומיות כך שהם אלה הנושאים, באופן עקבי ובצורה לא צודקת, בעול הנובע מההפקעות ומההגבלות של "הצרכים הציבוריים" והם אלה שצריכים לחיות עם ההשלכות, הבריאותיות והסביבתיות והכלכליות, של פרויקטים לתשתיות לאומיות באזור.

40. החובה למנוע נשיאה או נטילה בלתי צודקת זו הינה נגזרה מעקרון הצדק החלוקתי אשר נקבע על ידי בית המשפט העליון בעניין **עמותת שיח חדש** עת ביסס בית משפט את עיקרון הצדק החלוקתי וחובה להבטיח חלוקה חברתית צודקת של משאבים, כשיקול ענייני ומחייב (בג"ץ 3939/99 **קיבוץ שדה נחום נ' מינהל מקרקעי ישראל**, פ"ד נו(6) 25, 64-65 (2002)). עקרון זה מקבל משנה תוקף כאשר עניינינו בקרקע, שהינו מטבעו משאב ציבורי החשוף לכלייה כך שכל שימוש בו ימנע שימושים אחרים.

41. ברור לכל, כי ההתנהלות המתוארת לעיל אשר מביאה לכך שהקבוצה החלשה יותר מבחינה סוציו אקונומית, והשייכת למיעוט לאומי, היא זו אשר נושאת באופן עקבית בנטל ההפקעות וההגבלות של התכניות לתשתיות לאומיות ושל "צרכי ציבור" הינה נוגדת את עקרונות הצדק החלוקתי ואינה כדן.

לסיכום

42. מהאמור לעיל עולה כי בהליך אישורה של תכנית תת"ל/90 נפל פגם מהותי היורד לשורש ההליך בהתנהלות של הוועדות המרחביות בצורה שהביאה לכך שלא עמדה בפני הות"ל תשתית עובדתית ראויה עליה היא יכולה לבסס את החלטה. פגם זה די בו כדי לעצור את הליכי התכנון ולדון בתכניות מחדש ולשמוע את הערות המועצות המקומיות.

43. בנוסף, התכניות פוגעה בצורה לא מידתית ולא סבירה ברשויות המקומיות הערביות, שהן הכי חלשות באזור, ואשר סובלות ממצוקת קרקעות וצפיפות גבוהה ביותר. התכניות גם פוגעת בצורה לא מידתית

בזכויות החוקתיות של התושבים הערבים לקניין, על ידי הפקעה או הגבלת שימוש וכן פגיעה בחלקאות כמקור הכנסה, כל זאת כאשר חלופה פוגענית פחות אינה נשקלת.

44. יתרה מכך, אי המידתיות של הפגיעה מקבלת משנה תוקף לאור הפגיעות הנוספות הנובעות מתוכניות אחרות של תשתיות לאומיות והיעדר התיאום ביניהן כך שהיישובים והתושבים הערביים בצורה עקבית נושאים בנטל התשתיות הארציות.

לאור כל האמור לעיל, הנכם מתבקשים :

א. להקפיד את הליכי התכנון ולבדוק לעומק של הסוגיות העקרוניות הכרוכות בתכניות דנן, ובמיוחד אלו העולות לעיל.

ב. לאמץ חלופות אשר אינן פוגעות ביישובים הערביים ובקרקעות פרטיות תוך העדפת העברת התכניות בקרקע מדינה. כך למשל ניתן להעתיק את תוואי קו הצינורות (לכיוון מערב) כדי להוציא אותו מתחום חטיבות הקרקע הפרטיות בעמק ג'דידה-מכר, באדמות טמרה ובאדמות שפרעם. ככלות הכול, מדובר בתשתית לאומית שאין זה צודק להטיל את כל כובד הפגיעה ממנה על הכתפיים הצרים של החקלאים שהקרקע שבעלותם מהווה את מקור הפרנסה העיקרי של רבים מהם. על כן, יש להעתיק את התכניות על קרקעות שאינן בבעלות פרטית ומחוץ לתחומי השיפוט של הרשויות המקומיות הערביות.

ג. לחילופין בלבד, ליישם את עקרון איגום התשתיות הלכה למעשה גם בביצוע פרויקט ההתפלה ונגזרותיו ע"י איחוד תוואי קו צינורות מי ההתפלה ותוואי כביש חוצה ישראל אשר מתוכנן לאורך קו הצינורות באזור הרלוונטי. לצד היתרון שיושג בחיסכון משמעותי בקרקע עפ"י חלופה זו, תוצר לוואי שלה יהיה שהפיצוי בקרקע חלופית תמורת קרקע מופקעת (כפי שמקובל בפרויקט כביש חוצה ישראל) יפחית את הנזק מההפקעה. כמוכן, מוצע ליישם את עיקרון איגום התשתיות ע"י איחוד תוואי קו הצינורות עם רצועות מגבלות הבנייה (קווי הבנייה) לאורך הדרכים הבינעירוניות הקיימות באזור בכלל (מלבד כביש חוצה ישראל המתוכנן). העיקרון יושם באזור דליית אלכרמל ועוספיא, במסגרת איגום תשתיות ארציות באותו הקו (תוך ביצוע התיאומים): כביש 6, קוו החשמל, מסדרונות תשתיות. הכל תוך אימוץ עקרון פיצוי קרקע מול קרקע בגין הקרקעות המופקעות.

ד. לעניין תת"ל/90/א ותת"ל/90/א: לעצור את הליך קידום התכניות באופן מיידי, ולהורות על אי העברתן להשגות הועדות המחוזיות והציבור. המתווה שאושר על ידי הות"ל פוגע בצורה מהותית בשפרעם ובקרקעות הפרטיות. יש לבחון חלופות שונות מהחלופות של C ו-G תוך מיקום "בריכות הקריות" בקרקעות לא פרטיות ומחוץ לתחום שיפוט הרשויות המקומיות הערביות. בנוסף, יש להורות על עדכון ההחלטה של הוועדה המחוזית הצפון מיום 23.06.2020 בעניין התכנית הכוללנית, ולהוריד את הסעיף שהורה על הטמעת אזור הבריכות על חשבון שטח המגורים. מדובר בפגיעה בתכנית, הפרה לתהליכי תכנון הוגנים, ופגיעה בזכות הרשות המקומיות ובעלי הקרקעות להתנגד להחלטה זו. תת"ל/90/א הוחלט כי תועבר להערות והשגות

הציבור ביום 22.06.2020 על בסיס מידע מוטעה, ואין לה תוקף שגובר על תכנית כוללנית
מפקדת, אחרי התנגדויות.

45. לטיפולכם המהיר, נודה.

בכבוד רב,

עו"ד מאיסאנה מוראני
עדאלה

עו"ד סוהאד בשארה
עדאלה

ד"ר ענאיה בנא
המרכז הערבי לתכנון
אלטרנטיבי

העתקים :

מר מרדכי כהן, יו"ר המועצה הארצית לתכנון ולבניה. דוא"ל : Moatza@iplan.gov.il
גב' דלית זילבר, מנכ"לית מנהל התכנון, דוא"ל : Tichnun@iplan.gov.il